

I alla riktningar – kyrkans mission i dag

**Missiologisk kunskap och kompetens i
kyrkans arbete**

I alla riktningar – kyrkans mission i dag

**Missiologisk kunskap och
kompetens i kyrkans arbete**

Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 68
Kyrkan och verksamheten

Kyrkostyrelsen

Helsingfors 2018

I alla riktningar – kyrkans mission i dag
Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete

© Kyrkostyrelsen

Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 68
Kyrkan och verksamheten
Utredningar och betänkanden
Ärendenummer: DKIR/958/08.00.08/2016

Ombrytning: Grano Oy
Pärmbild: Vexi Savijoki

ISBN 978-951-789-604-7 (hft.)
ISBN 978-951-789-605-4 (PDF)

ISSN 2341-9393 (tryckt)
ISSN 2341-9407 (webbpublikation)

Grano Oy
Kuopio 2018

INNEHÅLL

Sammandrag	4
Tiivistelmä	6
Summary	8
Inledning	10
De kyrkligt anställdas missiologiska kompetens	12
Missiologin i förändring: "interkulturell teologi"	14
Den finländska verkligheten som kontext	22
Åskådningrelaterade förändringsprocesser	22
Kontextualiteten som missiologisk princip	26
Olikheternas samhälle och den profetiska missionen	28
Det pluralistiska mediesamhället utmanar kyrkans arbetssätt.....	32
Slutsatser: Utveckla den missiologiska kompetensen	37

SAMMANDRAG

Den här rapporten behandlar Evangelisk-lutherska kyrkan i Finlands mission och hur den genomförs i en kraftigt förändrad omvärld. Bakgrunden till rapporten är ombudsinitiativ 2/2016 till kyrkomötet om missionskunskap som förutsättning för utexaminering till tjänst i kyrkan. Kyrkomötet remitterade ärendet till biskopsmötet och Kyrkostyrelsen för åtgärder.

Vid beredningen av rapporten har vi diskuterat vad kyrkans mission är och hurdan missiologiskt kunnande som behövs för att genomföra arbetet. I rapporten betraktas förändringarna i kyrkans mission ur två perspektiv: för det första baserar sig kyrkans mission på globalt partnerskap mellan kristna och riktar sig inte längre norrifrån söderut och för det andra råder numera en mer holistisk uppfattning om mission.

1. Missionens geografi: Kristendomens traditionella kärnområden genomgår en förändring i religiositeten, vilket har medfört att Västeuropa blivit mångreligiöst och på många sätt också postkristet. Samtidigt har traditionella missionsfält blivit nya centrum för kristen tro.
2. Holistisk syn på mission: att bära ett socialt ansvar, att höja sin röst för de svaga, att arbeta profetiskt och att förkunna evangeliet för att väcka tro är oskiljaktiga beståndsdelar av kyrkans mission. Holistiskt definierad mission är kyrkans sätt att vara och ska därför genomsyra allt församlingliv och vara en kristen människas livsstil.

I och med att uppfattningen om kyrkans mission på ett avgörande sätt har breddats, undersöker och diskuterar missiologin i modern tappning på bred basis den dynamik där kyrkan trogen sitt väsen riktar sig till världen omkring sig.

I rapporten analyseras det finländska samhället ur missiologiskt perspektiv. I evangelisk-luthersk kyrkans omvärld i Finland ser vi tre centrala fenomen inom åskådningssfältet: sekularisering, alternativa former för religiositet och ökad religiös mångfald till följd av invandring. Det är också viktigt att vara medveten om att kyrkan verkar i ett Finland där den ekonomiska ojämlikheten och fattigdomen ökar, där de som har det väl ställt inte känner de fattigas vardag. Det här förutsätter att kyrkans budskap och verksamhet anpassas efter människors vardagsverklighet. All teologi är kontextuell och kyrkan ska uttrycka evangeliet på olika sätt.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har fortsättningsvis tillgång till avsevärda resurser och dessutom är människors attityder till kyrkan synnerligen positiv, visar undersökningarna. Nyckelfrågan blir huruvida kyrkans anställda och kyrkans

verksamhetskultur lyckas förnya sig på det sätt som omvärlden kräver. På teologisk nivå måste vi modigt föra dialog med fenomenen i tiden.

En följd av de samhälleliga förändringarna som lyfts fram i rapporten är att det inte längre lönar sig för kyrkan att primärt basera sin verksamhet på samlande verksamhet. Fokus måste allt mer läggas på synlighet i medierna och ett gemenskapsbaserat arbete – på att kyrkan möter människor där de redan finns. Kyrkan ska vara med i olika forum, även digitala, där världsåskådningar diskuteras.

Den missiologiska kompetens som kyrkligt anställda behöver består enligt rapporten av följande:

1. Trohet gentemot kyrkans andliga grund och förståelse för kyrkans grundläggande uppdrag
2. Vilja att främja kristen tro utlevd i vardagen
3. Förmåga att fungera i olika gemenskaper och stärka delaktigheten
4. Förmåga till missionsinriktad kommunikation
5. Teologiska färdigheter att möta olika religioner och kulturer

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa käsitellään Suomen evankelis-luterilaisen kirkon missiota ja sen toteuttamista voimakkaasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Raportin taustalla on kirkolliskokouksen edustaja-aloite 2/2016 *Kirkon virkaan valmistuvilta edellytettävä missiologian tuntemus*, jonka kirkolliskokous lähetti piispainkokoukselle ja kirkkohallitukselle toimenpiteitä varten.

Työskentelyssä pohdittiin, mikä kirkon missio on ja millaista missiologian osaamista sen toteuttamiseksi tarvitaan. Raportissa tarkastellaan kirkon mission muutosta kahdesta näkökulmasta: ensinnäkin kirkon missio perustuu kristittyjen globaaliin kumppanuuteen eikä enää suuntaudu pohjoisesta etelään ja toiseksi mission sisältö ymmärretään entistä kokonaisvaltaisemmin.

1. Mission maantiede: Perinteisen ”kristikunnan” ydinalueet käyvät läpi uskonnollista muutosta, jonka tuloksena läntinen Eurooppa on muuttumassa moniuskontoiseksi ja monin tavoin myös jälkikristilliseksi. Samaan aikaan monet perinteisistä lähetyksentistä ovat kristinuskon uusia keskuksia.
2. Mission kokonaisvaltaisuus: sosiaalieettinen vastuu, heikoimpien puolesta puhuminen, profeettallinen toiminta ja evankeliumin julistus uskon synnyttämiseksi kuuluvat erottamatta kirkon missioon. Holistisesti määritelty missio on kirkon olemisen tapa, jolloin sen tulee läpäistä seurakunnan kaikkea elämää ja olla kristityn elämänmuoto.

Koska ymmärrys kirkon missiosta on laajentunut perustavanlaatuisesti, ajanmukaisesti ymmärretty missiologia tutkii ja pohtii laaja-alaisesti sitä dynamiikkaa, jossa kirkko olemuksensa mukaisesti suuntautuu kohti sitä ympäröivää maailmaa.

Raportissa analysoidaan suomalaista yhteiskuntaa missiologian näkökulmasta. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toimintaympäristössä nähdään kolme keskeistä katsomuksellista ulottuvuutta: maallistuminen, vaihtoehtoinen uskonnollisuus ja maahanmuuton myötä kasvanut uskonnollinen moninaisuus. Lisäksi nähdään tärkeäksi tiedostaa, että kirkko toimii kasvavan osattomuuden ja köyhyyden Suomessa, jossa hyväosaaiset eivät tunne vähävaraisten arkea. Tämä vaatii kirkon sanoman ja toiminnan suhteuttamista ihmisten elämistodellisuuteen. Kaikki teologia on kontekstuaalista, ja kirkon tulee ilmaista evankeliumia eri tavoilla.

Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on yhä käytössään merkittävät resurssit ja lisäksi ihmisten asenne kirkkoon on tutkimusten valossa perin myönteinen. Avainkysymykseksi muodostuu, pystyvätkö kirkon työntekijät ja kirkollinen toimintakulttuuri uudistumaan ympäristön vaatimusten mukaisesti. Teologisen pohdinnan tasolla pitää käydä rohkeaa vuoropuhelua ajan ilmiöiden kanssa.

Raportissa nähdään yhteiskunnallisen muutoksen seuraukseksi, että kirkon ei kannata enää perustaa toimintaansa ensi sijassa kokoavalle toiminnalle. Painopistettä on laitettava aiempaa enemmän näkyvyyteen medioissa ja yhteisölähtöiseen työhön – siihen, että kirkko kohta ihmisiä siellä, missä nämä jo ovat. Kirkon tulee olla mukana foorumeilla, myös digitaalisilla, joilla käydään maailmankatsomuksellista keskustelua.

Raportin mukaan kirkon työntekijän tarvitsema missiologinen osaaminen muodostuu seuraavista taidoista:

1. Sitoutuminen kirkon hengelliseen perustaan ja kirkon perustehtävän ymmärtäminen
2. Halu edistää kristinuskon todeksi elämistä
3. Taito toimia eri yhteisöissä ja vahvistaa osallisuutta
4. Kyky missionaariseen kommunikaatioon
5. Teologiset valmiudet uskontojen ja kulttuurien kohtaamiseen

SUMMARY

This report is concerned with the mission of the Evangelical Lutheran Church of Finland and its implementation in a rapidly changing environment. The report was prompted by representative initiative 2/2016 of the General Synod concerning the knowledge of missiology required by those preparing for office in the church, which the General Synod referred to the Bishops' Conference and the National Church Council for action.

The church's mission and the kind of missiology needed to accomplish it in the work field are discussed. The report examines the change in the church's mission from two perspectives: first, that the church's mission is based on a global partnership of Christians and no longer has a north-south orientation; second, that the content of mission is now understood more holistically.

1. The geography of mission: the heartland of traditional "Christendom" is undergoing religious change, as a result of which Western Europe is becoming a multi-faith and also in many ways a post-Christian environment. At the same time many of the traditional mission fields are now centres of Christianity.
2. The comprehensiveness of mission: social and ethical responsibility, advocacy on behalf of the weakest, prophetic action, and the proclamation of the gospel in generating faith are inseparable components of the church's mission. Holistically defined mission is the church's way of being, which must spread to every area of the life of the parish and shape the life of every Christian.

Because the church's understanding of mission has fundamentally expanded, a missiology in tune with the age explores and contemplates deeply the dynamics in which the church in its essence directs itself towards the world around it.

The report analyses Finnish society from the perspective of missiology. In the operational environment of the Evangelical Lutheran Church of Finland three key dimensions of these perspectives are evident: secularism, alternative spirituality, and the religious diversity resulting from immigration. It is also important to be aware that the church is operating in a context of growing insecurity and poverty in Finland, where the privileged have no knowledge of the daily lives of the poor. This requires the church's message and activity to be tuned to the reality of people's lives. All theology is contextual, and the church must express the gospel in a variety of ways.

The Evangelical Lutheran Church still has significant resources at its disposal and research has shown that people's attitude towards the church is very positive. The key question concerns whether the church's workers and its working culture can be renewed in accordance with the requirements of the environment. There needs to be a courageous and theologically reflective dialogue with the phenomena of the age.

It is clear from the report that the consequence of social change is that the church can no longer base its work primarily on its combined activity. Greater emphasis should be placed on visibility in the media and in community-based work – that is, the church must place itself where people are. The church must involve itself in every forum, including the digital world, where the discussion of worldviews takes place.

According to the report the missiological expertise needed by the church worker consists of the following skills:

1. A commitment to the church's spiritual foundation and an understanding of the church's mission.
2. A desire to promote the living out of the Christian faith.
3. An ability to work in different communities and to strengthen inclusion.
4. A capacity for missional communication.
5. Theological skills in religious and cultural encounter

INLEDNING

I ombudsinitiativ 2/2016 föreslog aderton kyrkomötesombud att ”*Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland vidtar åtgärder som leder till att varje präst och ungdomsarbetsledare har grundläggande missionskunskaper i missiologi.*” Som motivering framfördes att en person kan utexamineras till präst och ungdomsarbetsledare ”utan några som helst studier i missiologi”. Därför är ”frågor som gäller missionsarbete synnerligen främmande för präster och ungdomsarbetsledare som innehar kyrkliga tjänster trots att mission är kyrkans grundläggande uppgift.”

Initiativets grundläggande ambition fick omfattande understöd i kyrkomötets remissdebatt den 12 maj 2016. Inläggen uttryckte en delad oro över att den grundläggande uppgiften att vittna om Kristus är oklar inom kyrkan. Däremot gick åsikterna isär om initiativets bild av nuläget i de missiologiska studierna.

Kyrkomötets allmänna utskott konstaterade i sitt betänkande att kyrkans direkta möjligheter att påverka innehållet i prästernas och ungdomsarbetsledarnas utbildning är mycket begränsade. Betänkandet uppmärksammade att det missionella kunnandet i kyrkomötets remissdebatt betraktades som något som berör allt församlingsarbete och alla anställda. Allmänna utskottet konstaterade att det inte själv har rätt att göra ändringar i initiativet men att ”Kyrkostyrelsen och biskopsmötet har möjlighet att påverka vissa saker som främjar initiativets syfte”. Kyrkomötet beslutade den 11 november 2016 enligt allmänna utskottets betänkande att remittera ombudsinitiativet till biskopsmötet och Kyrkostyrelsen för kännedom och åtgärder.

I sin behandling av ärendet den 25 januari 2017 beaktade biskopsmötet ombudsinitiativets breda fokus och beslutade därför att försöka förbättra de framtida prästernas och ungdomsarbetsledarnas missiologiska kompetens som ett led i ett mer omfattande arbete för att stärka kyrkans missionella karaktär. Ärendet remitterades till fortsatt beredning i samarbete med Kyrkostyrelsen med målet att få en rapport som stöd för beslutsfattandet i biskopsmötet och Kyrkostyrelsens plenum.¹

I den fortsatta beredningen ansågs det ändamålsenligt att diskutera vad som är kyrkans mission och vilket missiologiskt kunnande som behövs för att

1 Till följd av detta sammankallade kanslichef Jukka Keskitalo följande grupp av experter vid Kyrkostyrelsen: chefen för Kyrkans utbildningscentral Kari Kopperi, chefen för Kyrkans missionscentral Risto Jukko, sakkunnig Elina Hellqvist (möten mellan religioner), sakkunnig Laura Arikka (läroanstalts- och gemenskapsarbete), sakkunnig Titi Gävert (diakoni) samt biskopsmötets generalsekreterare Jyri Komulainen, som hade ansvaret för att sammanställa rapporten. Dessutom kallades stiftsdekan Kai Jantunen från Lappo stift, stiftssekreteraren för internationellt arbete Anssi Almgren från Esbo stift och kommunikationschef Meri-Anna Hintsala från Vanda kyrkliga samfällighet att delta i arbetet.

genomföra arbetet – en fråga som kommit upp i olika skeden under behandlingen av ombudsinitiativet.²

I den här rapporten analyseras först missiologins ställning och innehåll och de betydelser den tilldelats. Därefter följer en mer praktiskt orienterad granskning som börjar med avsnittet ”Den finländska verkligheten som kontext”. Läsare som är mer intresserade av kyrkans verksamhetsmodeller än av missionsteori kan därför hoppa direkt till det senare avsnittet och börja läsa rapporten därifrån.

2 Det här är nödvändigt också för att begreppet mission under senare tid integrerats i det sekulära språkbruket och blivit synonymt med ett företags verksamhetsidé.

DE KYRKLIGT ANSTÄLLDAS MISSIOLOGISKA KOMPETENS

Det ombudsinitiativ som gett upphov till den här rapporten uttryckte en oro över prästernas och de kyrkliga ungdomsarbetsledarnas missiologiska kompetens. Ämnet har också tidigare diskuterats inom kyrkan. Dels har man konstaterat att det knappast är möjligt att utexamineras till en kyrklig tjänst utan någon som helst missiologisk kunskap, dels har man insett att kompetensen kan vara synnerligen begränsad. De missiologiska studiernas omfattning beror i hög grad på den studerandes egna val.

Vid teologiska fakulteten vid Helsingfors universitet är studierna indelade i kandidat-, magister- och doktorsexamen. Kandidatstudierna omfattar temakursen *Kristinusko globaalissa vuorovaikutuksessa* (Kristendomen i global växelverkan), som kan avläggas som antingen 5 eller 10 sp. I den här studiehelheten, liksom i andra studiehelheter, utgör missiologin en del av en större frågeställning. Kandidatexamen kan också inkludera studiehelheterna *Staden som religionens kontext* (5 sp) och *Köyhyys teologisen tutkimuksen valossa* (Fattigdom i ljuset av teologisk forskning, 5 sp). Båda behandlar också missiologiska frågeställningar. I magisterskedet ingår missiologirelaterad undervisning särskilt i studieperioderna *Urbanisering, religion och sociala problem* (5 sp), *Kristendom, judendom och islam* (5 sp) samt *Kontextuell teologi* (5 sp). Det engelskspråkiga magisterprogrammet *Religion, Conflict and Dialogue* (RCD) stöder också missiologin. En studerande i ett finskspråkigt magisterprogram kan inkludera undervisning från RCD-programmet i sin examen. Den gällande temabaserade undervisningsplanen innehåller dock ingen separat studiehelhet med fokus på kyrkans mission. Om missiologin förstås som ett mer omfattande begrepp än kyrkans missionsarbete kan den studerande välja flera studiehelheter som förbättrar det missiologiska kunnandet. De teologiska studierna vid Östra Finlands universitet och Åbo Akademi skiljer sig något från lösningarna vid Helsingfors universitet, men de generella principerna är snarlika.

För att korrigera situationen har man försökt öka det missiologiska stoffet i kyrkans egen fortbildning. Genom biskopsmötets beslut inkluderades den nya studiehelheten *Diakoni, mission och globalt ansvar* (5 sp) i pastoralexamen. För arbetsgemenskaper har uppföljningsgruppen för utbildningen i kyrkans internationella arbete utvecklat en *utbildning om internationalitet* (1–3 sp) och byggt upp en *specialutbildning i internationellt arbete för personal i hemlandet* (25 sp). För

tillfället omarbetas utbildningen för missionärer till *kyrkans specialiseringsutbildning i internationellt arbete* (35 sp). Vem som helst av kyrkans anställda kan delta i de enskilda modulerna inom specialutbildningarna utan att förbinda sig att avlägga hela specialutbildningen. Vissa moduler kan i fortsättningen ta emot också församlingsmedlemmar som är intresserade av ämnet. De här helheterna kompletteras av stiftens, organisationernas och läroanstalternas utbildningar som finns i utbildningskalendern och som delvis även tar upp missiologiska teman.

När utbildningssituationen inom missiologin utretts har det visat sig att många kyrkligt anställda har knapphändiga kunskaper i missiologi. Utbudet av valbara studier inkluderar möjligheter till tilläggsutbildning i missiologi, men i praktiken väljer endast ett fåtal sådana studier. Problemet verkar inte vara ett knappt utbud, utan snarare en brist på efterfrågan. Det här kan bero på att yrkespersoner ofta väljer utbildningar med ett direkt samband till deras arbetsuppgifter. De missiologiska studierna hamnar då i skuggan av de övriga studierna. Även om missionen i ljuset av kyrkans grundläggande uppgift anknyter till all verksamhet uppfattas den inte som en del av de egna arbetsuppgifterna. I det här avseendet bör de missiologiska studiernas profil höjas, särskilt eftersom innovativa idéer och nya tankar ofta uppstår på gränssytor och utanför bekvämlighetszoner.

Kyrkans utbildning erbjuder missiologiska studier, men efterfrågan har varit svag.

Det krävs mer än utbildning för att stärka det missionsinriktade arbetsgreppet. Målet ställer också krav på rekryteringen, där särskild tonvikt bör läggas på att den personal som rekryteras för det andliga arbetet har förmåga att hantera förändringar och tillägna sig nya arbetsätt. Framtidens kyrka behöver anställda som har gedigna insikter i kyrkans tro och kompetens för substansen i verksamheten, och som kan arbeta bland olika människor och samfund och fördomsfritt bygga gemenskap. Förmågan att stärka församlingsmedlemmarnas aktivitet och kommunicera evangeliets budskap utan att ge ett överlägset intryck är också viktig.

MISSIOLOGIN I FÖRÄNDRING: "INTERKULTURELL TEOLOGI"

Missiologin baserar sig på det latinska ordet *missio*, som enligt ordboken betyder 'sända', 'säga upp' eller 'hemförlova en soldat'. I den latinska bibelöversättningen Vulgata förekommer inte substantivet *missio*, men verbet *mittere* i betydelsen 'sända' används flitigt.³ Verbet syftar i första hand på hur Gud har sänt Jesus (t.ex. Joh. 3:17), men samtidigt också på hur Jesus sänder sina lärjungar (t.ex. Matt. 10:5, Luk. 10:3). Båda betydelseerna knyts samman i Jesu ord (Joh. 20:21): "Frid åt er alla. Som Fadern har sänt mig sänder jag er."⁴

Missiologin som teologiskt läroämne tog form först på 1800-talet, när världsmissionen kom igång med ny kraft. Missiologin uppstod för att undersöka kyrkans missionsarbete och spridningen av arbetet bland odöpta i områden där kyrkan ännu inte etablerat sig. I Finland har man talat om missionsvetenskap (lähetystiede) även om begreppet tolkats synnerligen brett, så att det omfattat också den ekumeniska enhetsrörelsen som uppstod på missionsfältet och i viss mån även forskningen i andra religioner.

Läroämnet metodiska mångfald och varierande benämningar är en del av missiologins tradition. Norska O.G. Myklebust ansåg att läroämnet har flera gångbara engelskspråkiga benämningar (*The Study of Missions, The Science of Missions, Missiology, Missions*, jfr tyskans *Missionswissenschaft*, franskans *missiologie*) och definierade följande innehållsområden:

- Missionsarbetets historia
- Det samtida missionsarbetet
- Missionsarbetets teori och praxis
- Religionsvetenskap (ur evangeliets perspektiv)
- Ekumenik

O.G. Myklebust: *The Study of Missions in Theological Education*, Vol 1, 1955, 29.

Synen på kyrkans mission har genomgått betydande förändringar under de senaste 50 åren, och den traditionella missionsvetenskapen utgör därför närmast en historisk bakgrund till den senaste utvecklingen inom missiologin. De här förändringarna

3 I den grekiska ursprungstexten används i regel verbet *apostelloo*, som betyder 'att sända någon att göra något' och som är ursprunget för det svenska ordet 'apostel'.

4 Lat. "Pax vobis. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos."

kan sammanfattas i två perspektiv, varav det ena gäller kristendomens geografi och det andra innehållet i kyrkans mission:

- 1) Kolonialtidens världsordning har upplösts och religionernas världskarta är annorlunda än för några årtionden sedan. Kristendomens traditionella kärnområden genomgår en förändring i religiositeten, vilket har medfört att Västeuropa blivit mångreligiöst och på många sätt också postkristet. Samtidigt har kristendomen uppnått en stabil ställning på många av kolonialtidens missionsfält. Framför allt i Afrika söder om Sahara har antalet kristna ökat massivt.

Den här geografiska förändringen tas upp som en central utgångspunkt i Kyrkornas världsråds missionsdokument från 2012, *Tillsammans för livet: Mission och evangelisation i en värld i förändring* (5):⁵

”Den kristna missionens historia har präglats av föreställningar om geografisk expansion från ett kristet centrum till de ”onådda områdena”, till jordens yttersta gräns. I dag möter vi ett kyrkligt landskap som är radikalt förändrat. Det beskrivs som global kristendom, där majoriteten kristna antingen bor eller har sitt ursprung i det globala syd eller öst. Migrationen har blivit ett globalt, komplext rörelsemönster som omvandlar det kristna landskapet. Framväxten av starka pentekostala och karismatiska rörelser från olika lokala centra är ett av de mest anmärkningsvärda kännetecknen på kristenheten globalt idag. Vilka insikter för missionens och evangelisationens teologi, dagordning och praxis ger denna förskjutning av kristenhetens tyngdpunkt?”

- 2) Innehållet i kyrkans mission betraktas i dag på ett holistiskt sätt: att bära ett socialetiskt ansvar, att höja sin röst för de svaga, att arbeta profetiskt och att förkunna evangeliet för att väcka tro är oskiljaktiga beståndsdelar i kyrkans mission. Holistiskt definierad mission är kyrkans sätt att vara, och ska därför inte enbart utgöra ett arbetsfält bland många utan genomsyra allt församlingsliv och vara en kristen människas sätt att leva.⁶ *Tillsammans för livet* (4) anser att frälsningen omfattar hela kosmos:

”Gud sände inte Sonen för att frälsa enbart mänskligheten eller bara ge oss en del av frälsningen. Evangeliet innebär goda nyheter för

5 Den svenskspråkiga översättningen finns på adressen https://www.skr.org/wp-content/uploads/2013/11/tillsammans_for_livet.pdf

6 I den här rapporten används ordet 'missionell' både för att uttrycka att missionen är en del av kyrkans väsen och som en beskrivning av kyrkans verksamhet.

varje del av skapelsen och för varje nyans av våra liv och samhällen. Det är därför nödvändigt att känna igen Guds mission i en kosmisk mening och att bejaka allt liv. Hela *oikoumene* är förenat i Guds livsväv. Det finns uppenbara hot mot vår planets framtid. Vilka konsekvenser får detta för vårt deltagande i Guds mission?”

Tillsammans för livet (50) kopplar den holistiska missionssynen till holistiska åtgärder som syftar till ”helande och helhet” (eng. *healing and wholeness*):

”Åtgärder som leder till helande och helhet i livet för både människor och samhällen är ett viktigt uttryck för mission. Helande var inte bara ett centralt kännetecken i Jesu verksamhet utan också en viktig del av hans kallelse till sina efterföljare att fortsätta hans arbete (Matt. 10:1). Helande är också en av den heliga Andens gåvor (1 Kor. 12:9, Apg. 3). Anden utrustar kyrkan för en livgivande mission som å ena sidan innebär bön, pastoral omsorg och professionell hälsovård och å andra sidan profetiskt fördömande av lidandets verkliga orsaker, att förvandla strukturer som skapar orättvisa samt strävan efter vetenskaplig forskning.”

Den holistiska missionen omfattar inte bara kyrkans utåtriktade verksamhet (*ecclesia ad extra*), utan missionsmedvetenheten ska också genomsyra kyrkans strukturer och verksamhetsmodeller (*ecclesia ad intra*). Påven Franciscus apostoliska uppmaning *Evangelii Gaudium* (2013) uttrycker det här särskilt bra i paragraf 27, som i ekumenikens anda lämpar sig som ledstjärna även för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland:

”Jag har en dröm om en ’missionsoption’, det vill säga en impuls som kan ge allt en ny form, så att Kyrkans vanor, hennes sätt att handla och tänka, tidsplaner och tabeller, språk och strukturer anpassas bättre till att kanalisera evangelisationen i dagens värld och inte bara syfta till ett vidmakthållande av det befintliga. Den strukturförnyelse som krävs av en omvändelse i pastoralt arbete kan bara förstås mot den bakgrunden. Förnyelsen måste ses som en del av ansträngningarna att göra alla strukturer mer missionsinriktade och därigenom göra det vanliga pastorala arbetet mer inkluderande och öppet, att ingjuta hos alla som arbetar pastoralt en bestående önskan att gå vidare framåt och på så sätt locka fram en positiv respons från alla som Jesus kallar till sin vänskap.”⁷

7 Dokumentet kan läsas på engelska på adressen http://w2.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html

I och med att uppfattningen om kyrkans mission på ett avgörande sätt har breddats undersöker och diskuterar missiologin i modern tappning på bred basis den dynamik där kyrkan trogen sitt väsen riktar sig till världen omkring sig.

Mission som kyrkans sätt att vara innebär inte att kyrkan som begrepp skulle stå över missionen. Tvärtom är Gud den treeniges mission ursprunget för kyrkans existens, vilket innebär att missionen slutligen är överbegreppet och kyrkan underbegreppet.

”Att utgå från Guds mission leder till ett ecklesiologiskt närmande ’underifrån’. I detta perspektiv är det inte kyrkan som har en mission utan missionen som har en kyrka. Mission är inte ett projekt för kyrkoexpansion utan för kyrkans förkroppsligande av Guds frälsning i denna värld.” (*Tillsammans för livet*, 58)

Geografiskt sett har kyrkans utåtriktade rörelse inte längre en enda riktning (jfr ”nord till syd” eller ”väst till öst”), vilket den i själva verket inte heller hade under kristendomens tidigaste århundraden. I dag finns en medvetenhet om att kyrkans mission bedrivs i alla riktningar (*mission from everywhere to everywhere*). Om man vill definiera en riktning för kyrkans missionsdynamik anser *Tillsammans för livet* (6) att den riktar sig från marginalen mot centrum:

”Mission har uppfattats som en rörelse från centrum till periferi, från de privilegierade till dem av samhället marginaliserade. Nu gör de som lever i marginalerna anspråk på att ha en nyckelroll som förvaltare av missionsuppdraget och bekräftar att mission innebär förändring. Denna omkastning av rollerna när det gäller att förstå vad mission innebär har stark grund i Bibeln eftersom Gud utvalde det dåraktiga, de fattiga och maktlösa (1 Kor 1:18-31) till att främja Guds mission för rättvisa och fred så att livet kan blomstra. Om det är ett skifte i förståelsen av mission från ”mission till marginalerna” till ”mission från marginalerna” (*from mission to the margins’ to ’mission from the margins*), vilket är då det speciella bidrag som de som lever i marginalerna har att ge? Och varför är deras erfarenheter och visioner avgörande för att tänka nytt kring mission och evangelisation i dag?”

Missionen betraktas allt mer som kyrkans holistiska växelverkan med sin omvärld. När kyrkan förkunnar att Guds rike kommer deltar den i en process som är större än den själv. Holistisk mission är en central princip också i *Ett gemensamt vittnesbörd*, Evangelisk-lutherska kyrkan i Finlands allmänna riktlinjer för mission, som biskopsmötet godkände i uppdaterad version under sin session den 4 december 2017.

I sista hand är det fråga om Guds mission (*Missio Dei*), som är Guds frälsande, helande och förnyande arbete i vår fallna värld. Enligt dagens missionstänkande utgår det här arbetet från marginalen ("mission from the margins"). Därför ska kyrkan vara beredd på att traditionella strukturer och tänkesätt och rentav teologin kan förändras radikalt i beröring med fattigdomen, lottlösheten och marginaliseringen i denna värld. I det här avseendet inkluderar Guds mission alltid en dimension av fara för kyrkan.

När kyrkan förverkligar sin mission ska den handla på ett sätt som överensstämmer med evangeliet. Det har dock inte alltid varit fallet under historiens lopp då olika imperialistiska tankemönster, koloniala handlingssätt och förmyndarattityder präglat missionsarbetet. Mot den bakgrunden är *Kristet vittnesbörd i en mångreligiös värld* (2011), som Kyrkornas världsråd (WCC), Påvliga rådet för interreligiös dialog (PCID) och Evangeliska världssalliansen (WEA) gemensamt publicerat, en viktig ekumenisk korrigerings.⁸ Dokumentet innehåller rekommendationer för att vittna om Kristus på ett sätt som överensstämmer med evangeliets principer, med respekt och kärlek gentemot alla människor.

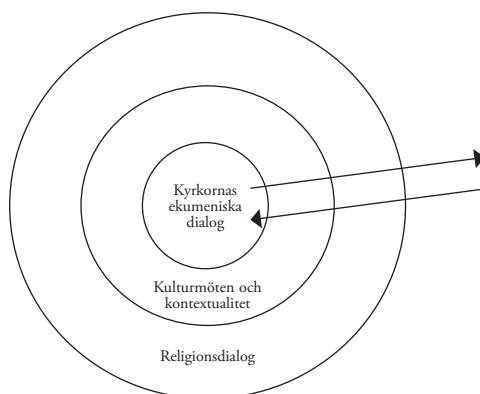
8 Dokumentet finns på svenska på Sveriges kristna råds webbplats på adressen <https://www.skr.org/produkt/kristet-vittnesbord-i-en-mangreligios-varld/>

Missiologin definierad utifrån det holistiska missionsbegreppet omfattar många frågor som ibland behandlas under beteckningarna kontextuell teologi, religionsteologi och befrielsesteologi. Beteckningarna för teologins lärområden är relativa och föränderliga, vilket exemplifieras av att lärostolarna i missiologi vid många universitet benämnts till exempel ”interkulturell teologi” (*intercultural theology*) eller ”global kristendom” (*World Christianity*). Bytet av namn motiveras ofta av att ordet ”missiologi” uppfattas som färgat av en kolonialistisk historia. Genom en ny beteckning hoppas man kunna slippa föråldrade föreställningar.

En ny teologisk disciplin som kallas ”interkulturell teologi” verkar ha uppstått i mötet mellan läroämnena missiologi, ekumenik och religionsvetenskap. Det nya angreppssättet utgår i grund och botten från en holistisk uppfattning av kyrkans mission, som har lett till att tidigare separata ämnesområden bildar nya helheter.

En bred uppfattning av missiologin kan således anses innefatta tre dimensioner som förhåller sig till varandra som tre koncentriska cirklar:

- I den innersta cirkeln finns relationerna mellan kyrkorna, som hör till kärnan i den traditionella ekumeniken, men också dialogen inom kristendomen i en bredare bemärkelse (*intrareligious dialogue*).
- Till den mittersta cirkeln hör den dynamik som uppstår till följd av kristendomens kulturöverskridade väsen (*inculturation*) och som sammansmälter med kontextualiseringsprocesserna.
- I den yttersta cirkeln placerar sig relationerna med andra religioner och åskådningar (*interreligious dialogue*).

Se Volker Küster: *Einführung in die Interkulturelle Theologie*, 2011, s. 187–190.

Även principen om kontextualitet betonar att kyrkan positionerar sig på flera olika sätt i förhållande till sin omgivning. Ett välkänt ekumeniskt exempel är hur katolska *Federation of Asian Bishops' Conferences* fastslog att kyrkan i Asien för en dialog på tre fronter:

- med de fattiga (befrielse)
- med kulturerna (inkulturering)
- med religionerna (religionsdialog)

Missionens bibliska grund

Kyrkans mission bygger på Bibeln och särskilt på Nya testamentet, där den centrala röda tråden är budskapet om Guds frälsningsverk genom Kristus. Förkunnelsen om den korsfäste och uppståndne Kristus genomsyrar alla Nya testamentets texter, och förteckningen över missiologiskt betydelsefulla bibeltexter är därför mycket omfattande. Två texter verkar ändå höjas över de andra när kyrkans missionsuppgift motiverats teologiskt:

- 1) Matteus 28:18–20 är allmänt känd som missionsbefallningen och har fått en central roll till exempel i vår egen kyrka när kyrkans missionsuppgift ska beskrivas. Till exempel föreslås den i *Ett stort under: Plan för konfirmandarbetet 2017*, som nyligen godkänts av biskopsmötet, som ett alternativ bland de texter konfirmanderna ska lära sig utantill.
- 2) Under de senaste decennierna har vid sidan av den traditionella missionsbefallningen även Lukas 4:16–22, som kan anses vara den programförklaring som inledde Jesu offentliga verksamhet, intagit en viktig ställning. Den här bibeltexten har fått stor uppmärksamhet inom befrielse-teologin och därigenom blivit en avgörande text för förståelsen av den kristna kallelsen. Textens ekumeniska betydelse avspeglas också i att *Tillsammans för livet* hänvisar till Lukas programförklaring men inte till missionsbefallningen hos Matteus.

Vid sidan av de här två nyckeltexterna finns flera andra viktiga texter. Särskilt Jesu avskedsbön som talar om att sända: ”Liksom du har sänt mig till världen, har jag sänt dem till världen” (Joh. 17:18). Jesu ord till lärjungarna efter uppståndelsen följer också samma mönster: ”Som Fadern har sänt mig sänder jag er” (Joh. 20:21).

Kyrkans böneliv utgör grunden för kyrkans utåtriktade dynamik. Det är värt att notera att Apostlagärningarna, som fokuserar på det tidiga kristna missionsarbetet, inleds med en beskrivning av urförsamlingen i Jerusalem där de troende ”deltog troget i apostlarnas undervisning och den inbördes hjälpen, i brödbrytandet och bönerna” (Apg. 2:42). Därför genomförs missionen i modern tappning i förhållande till kyrkans liturgi, där en del traditionellt varit att bli skickad till den verklighet där de kristna lever och verkar. Den ortodoxa traditionen talar om ”liturgin efter liturgin” som syftar på kyrkans diakonala närvaro och verksamhet i världen.

Under senare tid har teologin allt mer i stället för enskilda bibelverser uppmärksammat mer omfattande narrativa helheter som motivering för kyrkans mission och utåtriktning. Ett exempel är berättelsen i Apostlagärningarna (Apg. 10:1–11) där Petrus på Guds särskilda uppmaning besöker Cornelius hus. Petrus upplevelse upprepas två gånger, vilket visar vilken vikt berättelsen tillmäts i Apostlagärningarna. Berättelsen följer på Paulus omvändelse (Apg. 9:1–31) och betonar att en viss slags omvändelse krävdes också av Petrus för att han i strid med judiska renhetsregler skulle kunna träda in i Cornelius hus. ”Nu förstår jag verkligen att Gud inte gör skillnad på människor utan tar emot var och en som fruktar honom och som gör vad som är rättfärdigt, vilket folk han än tillhör.” (Apg. 10:34–35)

Besöket i Cornelius hus är bara ett exempel på en biblisk berättelse om att överskrida gränser. I den senaste teologiska utvecklingen har motsvarande texter i högre grad lyfts fram (t.ex. Matt. 15:21–28, Joh. 4:5–42, Apg. 17:16–31) för att öka medvetenheten om missionens dialogpräglade, gästvänliga och gränsöverskridande karaktär.

DEN FINLÄNDSKA VERKLIGHETEN SOM KONTEXT

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland verkar i en omvärld som genomgår en omvälvning. Ett holistiskt missionsperspektiv kräver en religionsvetenskaplig och kulturell men också en sociologisk och socialpolitisk analys. Nedan beskrivs de viktigaste förändringstrenderna med tonvikt på åskådningsfältet.

Åskådningsrelaterade förändringsprocesser

I religionsvetenskapligt hänseende kan tre olika förändringsprocesser med olika riktningar urskiljas. Var och en av dem kräver sitt eget missiologiska resonemang.

- 1) *Sekulariseringen* är en omfattande process. Struktureringen av begreppen och processens betydelse är föremål för akademisk diskussion, men en av processens dimensioner är att den kristna tron och aktiviteten i det andliga livet minskar. I det avseendet har sekulariseringen stått i centrum för den teologiska diskussionen under hela efterkrigstiden, men först under de senaste två decennierna har enkätundersökningar tydligt visat att finländarna börjat fjärra sig från den kristna tron.

I ljuset av statistik från Kyrkans forskningscentral är det tydligt att tron på de kristna grunddogmerna har minskat kraftigare än tron på Gud i allmänhet. Efter en kraftig svacka (1999–2011) har en viss stabilisering ändå skett (2011–2015). År 1999 trodde 47 procent av finländarna på Gud enligt den kristna läran, och dessutom uppgav 27 procent att de trodde på ett annat sätt än kyrkan lär. År 2015 var motsvarande siffror 33 procent och 19 procent. Andelen finländare som tror på Gud föll alltså på knappt två decennier från 74 procent till 52 procent. Däremot trodde hela 69 procent av finländarna på Jesu uppståndelse 1999, medan andelen hade fallit till 38 procent 2015.

Sekulariseringen är förknippad med utträde ur kyrkan som fenomen. Kyrkans fyraårsberättelse visar att de viktigaste orsakerna till att människor lämnar kyrkan har att göra med att de inte anser att den kristna tron har någon positiv innebörd för dem själva. Delvis beror det här på att tron uppfattas som en tro på vissa dogmer och inte till exempel som en livsstil. I och med utträdena ur kyrkan har Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland också en mission i förhållande till sina egna medlemmar – frågan blir hur man ska motivera dem som hör till kyrkan att fortsätta göra det, särskilt

i de yngre åldersklasserna, och att låta döpa sina barn till medlemskap i kyrkan.

Sekulariseringen avspeglas också i att religiös retorik blivit kontroversiellt och till och med socialt begränsat i det offentliga rummet – med undantag för kvarlevor av civilreligionen (t.ex. jultraditioner och statsbegravningar). De flesta sekulariserade finländare har dock ingen sådan egentlig sekulariserad agenda som den högljudda minoritet som starkt för fram sina åsikter till exempel i debatten om religiösa tillställningar i skolorna.

Ett missiologiskt svar på sekulariseringen är att betona transcendenten och religionen som en del av människans liv. Sekulariseringsutmaningen har utgjort en del av kärnan i modern teologi (t.ex. Dietrich Bonhoeffer, Paul Tillich) och teologutbildningen har därför bidragit med användbara verktyg för att förstå fenomenet. Under senare år har s.k. *public theology* blivit en teologisk trend som justerar den moderna teologiska traditionen i förhållande till den postmoderna pluralismen. Kyrkornas samhällsroll intar en central plats.⁹ Samtidigt blir möten mellan religioner en del av diskussionen kring sekulariseringen. Tanken är att de kristna kyrkorna inte ensamma representerar det transcendentala perspektivet i samhällsdebatten utan att även företrädare för andra religioner har något att bidra med. Hos oss syns det här i praktiken till exempel i att *forumet Religionernas samarbete i Finland – RESA* rf sammanfört religioner för att försvara en positiv religionsfrihet och tala för samhällsfred.

- 2) *Alternativa former för religiositet* har etablerat sin ställning på det finländska åskådningsfältet. Även om alternativa former för religiositet inte blivit mainstream har de ändå blivit vardagligare. Nyandligheten (New Age) orsakade ännu i början av 1990-talet bekymrade diskussioner i kyrkliga kretsar, men har sedermera positionerat sig som en del av åskådningsfältet och uppmärksammas inte längre särskilt mycket.

Tanken att religionen inte försvunnit utan enbart antagit en annan form har vunnit terräng inom den religionssociologiska forskningen senast från och med 1990-talet. Det är inte bara fråga om strömningar som kan kategoriseras som religiösa (t.ex. nyhinduism, buddhism) utan också om individualiserade meditativa övningar som upplevs som stärkande (t.ex. yoga, mindfulness), vilket innebär att andliga strömningar tar plats i må bra-kulturen. Olika orientaliska religiösa traditioner har alltså ett inflytande bland kyrkans medlemmar, vilket kräver en ny form av teologisk urskiljningsförmåga.

9 (Se t.ex. *The Church in the Public Space: A Study Document of the Lutheran World Federation* (2016).

Ett missiologiskt svar på mötet med alternativa former för religiositet kan sökas i kontextualisering, som gör att den kristna tron kan uttryckas för olika subkulturer med begrepp de känner till och levas ut på ett sätt de upplever som meningsfullt (t.ex. betoning på den individuella vägen som inkluderar andliga övningar). En viktig teologisk fråga gäller kyrkans språkbruk. Hur kommuniceras det kristna budskapet på ett begripligt och meningsfullt sätt till en person som är van med begreppet upplysning snarare än rättfärdiggörande?

Kyrkan kommunicerar allt oftare evangeliet till människor som känner begreppet upplysning bättre än begreppet rättfärdiggörande.

- 3) *Invandrarnas religioner* för med sig ett globalt spektrum av religioner till Finland och representerar ofta rätt traditionella religionstolkningar. Därför bildar invandrarnas religioner en egen kategori åtskild från den ovan nämnda alternativa religiositeten. Visserligen finns vissa överlappningar, till exempel besöks Krishnasamfundets (ISKCON) tempel i Helsingfors av både hinduistiska invandrare och infödda finländare som rör sig i spektret av alternativ andlighet.

I Finland finns sedan den ryska tiden två gamla religiösa minoriteter – judarna och tatarmuslimerna – som har anpassat sig till det finländska samhället som de blivit en del av samtidigt som de värnat om sin egen identitet. Den religiösa mångfalden i det finländska samhället har alltså en längre historia än i de övriga nordiska länderna, även om proportionerna vad gäller antalet är annorlunda i dag, och de här samfundet utgör typexempel på fungerande integration.

Invandrarnas religiositet diskuteras. Särskilt islam har även i Finland hamnat i fokus för diskussionen om religioner. Diskussionen gäller inte enbart religionens roll i de internationella politiska skeendena (t.ex. internationell terrorism) utan även hur islam passar in i det finländska samhället. Till exempel väckte det islamska allaktivitetscenter (den s.k. stormoskén) som planerades i Helsingfors centrum häftig debatt.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har en viktig chans att agera brobyggare i de åskådningsrelaterade samhällsförändringarna.

”Spektret av åskådningar i Finland kommer att bli allt bredare till följd av både invandring och finländarnas egna val. Av denna anledning är det motiverat att vidareutveckla olika på luthersk åskådning baserade sätt att förhålla sig till kulturell olikhet på ett praktiskt och mänskligt sätt, med sikte på expertis i att möta kulturer. Den ökade polariseringen i samhället på senare år har visat att det behövs kulturella brobyggare. De som har en luthersk

åskådning har redan i många avseenden en ställning som medlare mellan religionslösa finländare och religiösa kulturer som upplevs som hotfulla, något som kan vara en särskild styrka för kyrkan.” (*Luthersk delaktighet: Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2012–2015: En undersökning om kyrkan och finländarna*. Kyrkans forskningscentrals publikationer 126, 2017, s. 260)

Den ökande mångfalden av religioner innebär att kyrkans anställda behöver bättre färdigheter för att föra en religionsdialog. Målet är en fredlig samexistens. Också modet och förmågan att vittna om sin egen kristna tro utan imperialistiska toner bör främjas. Det behövs öppen och reflekterande undervisning om hur andra religioner framträder i ljuset av evangeliet. Då kan ekumenisk dialog och insikter i den globala söderns teologi vara till nytta. Särskilt den asiatiska teologin avspeglar erfarenheterna av att leva som kristen i ett samhälle med många religioner.

Det gäller att komma ihåg att en stor del av invandrarna är kristna. I huvudstadsregionen finns redan ett ekumeniskt nätverk av etniska församlingar. Nätverket omfattar ett trettio-tal etniska församlingar eller församlingar med invandringsbakgrund, som ofta har starka band till ”moderkyrkan” som sänt ut dem. Företrädare för de här nya församlingarna definierar ofta sina samfund utgående från nationalitet och kristen inriktning. Det kan till exempel vara fråga om en kamerunsk presbyterianförsamling, en nigeriansk pingstförsamling eller en etiopisk evangelikal församling. Motsvarande nätverk bör också grundas överallt där sådana nya församlingar verkar.

En extra nyans i diskussionen om Evangelisk-lutherska kyrkan i Finlands mission är att nya minoritetsförsamlingar kan ha en stark vision om sin uppgift att vittna om Jesus. Det gäller också att beakta att många pastorer i de nya samfunden ser Finland som ett sekulariserat land befolkat av människor som inte är ”troende” som behöver ”evangeliseras på nytt”. Att komma till tro förknippas i många församlingar med en personlig omvändelse och i vissa församlingar också med dop. Det finns många skillnader mellan församlingarna och därför bör man inte generalisera för mycket.

Kontextualiteten som missiologisk princip

Kulturellt sett närmar sig Finland en situation där närmast bara spillrorna återstår av den traditionella enhetskulturen. Det handlar inte bara om den synliga kulturella mångfald som invandringen fört med sig, utan bakom ligger djupa samhälleliga förändringar till exempel till följd av regional segregering:

”Det är lätt att betrakta mångfalden endast som multikulturalitet som utvecklas till följd av invandringen, men fenomenet är betydligt mer vidsträckt än så. Mångfalden tar sig uttryck också i traditionella minoritetskulturer och som skillnader mellan stora bosättningscentra och landsbygden, särskilt som skillnader mellan huvudstadsregionen och det övriga Finland.” (*En kyrka med ökade olikheter. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2012–2015: En översikt över kyrkans arbete*. Kyrkans forskningscentrals webbpublikationer 50, s. 23.)

I synnerhet i urbana centra lever subkulturer sida vid sida, och mellan dem kan individerna röra sig smidigt och anta växlande identiteter inom varierande sociala referensramar. Man talar om en ”postmodern” kultur som kännetecknas av splittring, elasticitet och förändring. Det här utmanar på ett grundläggande sätt den kyrkliga kulturen, som i stor utsträckning bygger på enhetskulturens villkor. Omvärldens kulturella pluralism återspeglas på kyrkan i den mån att det finns skäl för kyrkan att kritiskt granska det lutherska enhetskulturarvet.

Enhetskulturens ideal kan anses återspeglas till exempel i hur kyrkan reglerar tidpunkterna för gudstjänster (KO 2:2–3) eller hur man i bestämmelserna om användningen av en kyrka utan att problematisera hänvisar till ”ändamål som är förenliga med dess helgd” (KO 14:2). I och med de sociologiska förändringarna är det uppenbart att det i vårt 24/7-samhälle inte längre finns bara en enda lämplig tidpunkt för gudstjänst. Vad som är förenligt med kyrkans helgd uppfattas inte heller på samma sätt av alla kyrkans medlemmar.

Missiologiskt sett är kontextualiteten en nödvändig princip mitt i den kulturella mångfalden. Kontextualitet innebär att trosyttringarna anpassas efter den aktuella kulturella, språkliga och till och med religiösa miljön. I det här avseendet har Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland redan tagit många initiativ: man har till exempel ordnat olika pop up-evenemang och mässor som bygger på en viss musikgenre (såsom metallmessa). För storstäder är det typiskt att det kan finnas flera olika kontexter längs en och samma gata, och därför finns det ett kontinuerligt behov av nya initiativ och innovationer.

Begreppet ”kontextuell teologi” har etablerat sig först under de senaste decennierna, men fenomenet i sig är inte nytt: all teologi är kontextuell. Eftersom inkarnationen är den centrala läran i kristendomen lever vi ut Guds ord i olika

mänskliga kontexter. Att kristendomen i princip går att översätta är också en förklaring till varför den redan ursprungligen började spridas till nya kulturella kontexter och få varierande liturgiska former och teologiska formuleringar. Den principen återspeglas också i bibelöversättningsarbetets betydelse i missionshistorien.

All teologi är kontextuell och kyrkan ska kommunicera evangeliet genom olika uttryckssätt.

Det är värt att notera att även de lutherska bekännelseskriterierna, som uppkom under den kristna enhetskulturen, erkänner kontextualitetsprincipen, åtminstone i elementär mening:

”Om nämligen iakttagandet av människostadgar icke är en gudstjänst, nödvändig för att vinna rättfärdighet inför Gud, så följer därav, att människor kunna vara rättfärdiga och Guds barn, ehuru de icke hålla vissa stadgar, som på annat håll iakttagas. Om t.ex. bärandet av en tysk klädedräkt icke är en gudstjänst, nödvändig för att vinna rättfärdighet inför Gud, så följer därav, att det finns människor, som kunna vara rättfärdiga och Guds barn samt tillhöra Kristi kyrka, även om de bära icke en tysk, utan en fransk klädedräkt.” (Apol., 34)

Teologiskt sett är det viktigt att diskutera i vilken mån språket påverkar trosinnehållet. När ett nytt kulturellt begrepp tas i kristen användning sker en dubbel transformation: i översättningsprocessen berikas såväl förståelsen av den kristna tron som själva begreppet, som får nya innebörder inom kristendomens referensram. Översättningsprocessen riskerar att bli ytlig om man tänker sig att kärnbudskapet bibehålls ”oförändrat”. Samtidigt måste det finnas en tillräcklig kontinuitet mellan nya uttrycksformer och tidigare tradition, för man ska kunna garantera det man av tradition uttryckt genom att tala om ”trons apostolicitet”.

Det som lyfter upp trosyttringarna i kontextualiteten är den omdebatterade tanken om ”kyrkans flerstämmighet” som även fått kyrkopolitiska nyanser.

Kyrkans ursprungliga ideal har utan tvekan omfattat något slags flerstämmighet, eftersom den kristna kyrkan tog in fyra sinsemellan olika beskrivningar av Jesu liv i sin kanon. Även i en bredare granskning har Nya testamentets teologi enligt Lukas, Johannes och Paulus olika betoningar. Trots det betraktades tron som enhetlig: ”En är Herren, en är tron, ett är dopet!” (Ef. 4:4–6). En bestående och grundläggande motsättning i kristendomen kan anses vara att en och samma tro på Herren Jesus får många former och uttryck. Det här framgår av den kristna lära som år 451 antogs av konciliet i Chalcedon som en lösning på de fornkristnas tvister

om Kristi gudomliga och mänskliga natur. Läran kan nämligen betraktas som ett försök att nå balans mellan tron och de varierande kristologiska formuleringarna.¹⁰

Det kulturellt splittrade samhället kräver att kyrkan i stället för att använda ett enhetligt sätt att tala och verka utnyttjar många språk och sätt. Det här framhävs i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, som innefattar majoriteten av finländarna och därför har en medlemskår som speglar hela det kulturella spektret i det finländska samhället. Församlingarna ska hela tiden leta efter alternativa sätt att tala när de förkunnar evangeliet, eftersom det ingår i kyrkans mission att vara "allt inför alla" för evangeliets skull (1 Kor. 9:22).

Kontextualitetsprincipen ställer nya krav på planeringen av församlingsarbetet och också på rekryteringen av anställda. Att leda verksamhet inom ramen för en subkultur kräver att ledaren känner till den aktuella subkulturen. För att det här ska förverkligas bör kyrkan bemöta olika subkulturer på ett öppet och respektfullt sätt så att man ser deras positiva dimensioner. Alltför ofta har de första reaktionerna från kyrkans håll snarare återspeglat misstro och skepticism. Det kan ha gett upphov till onödiga motsättningar som fjärrmat personer inom olika subkulturer från kyrkan – då man i stället kunnat "döpa" deras kultur till en kristen kultur.

Olikheternas samhälle och den profetiska missionen

I ett samhällsperspektiv har det finländska samhället under sin hundraåriga självständighet genomgått mycket snabba och mångfacetterade förändringsprocesser som även påverkat kyrkans ställning. Som ett nordiskt välfärdssamhälle har Finland placerat sig högt i många internationella välfärdsjämförelser. Under den senaste tiden har verksamhetsmiljön för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland dock tydligt förändrats till det sämre, om man bedömer situationen ur den sociala rättvisans perspektiv som ingår i det kristna budskapet.

Fattigdomen och ojämlikheten i samhället har ökat. Finländsk fattigdom är inte längre bara relativ fattigdom bland låginkomsttagare, utan också absolut fattigdom.¹¹ Enligt uppskattning lever upp till 130 000 barn i fattiga barnfamiljer och många lider av hunger. Till exempel brödköerna väckte uppmärksamhet när de uppstod i början av 1990-talet, och de ansågs opassande för en nordisk välfärdsstat. År 1994 var fattigdomsnivån i Finland 4 procent. Enligt den senaste

10 Juha Pihkala har i artikeln "En kommunicerande, konkret och lidande Gud." i boken *Jag tror? Gudstro på 2010-talet* (2010, s. 138) skrivit: "...kan man med goda skäl säga att de många och olika Kristusbilder som har uppstått under historiens gång inte i grund och botten är kontextuella tillämpningar av en enda nytestamentlig Kristusbild. Det vore bättre att säga att den mänskligt-historiska livskontexten vartefter har kallat fram den Kristusbild som redan väntar i Nya testamentet. Den aktuella situationen lyfter fram den bild som hjälper människan just då att känna gemenskap med Kristus och få del av hans försoningsverk och frälsningens hemlighet. Detta är en synnerligen viktig synpunkt också i vår värld i dag."

11 Samlad forskningsbaserad information om fattigdom finns på <http://www.eapn.fi/koyhyys/tutkimuksia-tutkimuksen-lahteita/>.

statistiken är den 12 procent, och brödköerna är långa. Undersökningar har visat att mathjälp anlitas mest av långtidsarbetslösa män samt kvinnor med låg pension. Den låga nivån på grundtryggheten är en gemensam nämnare bland orsakerna till brödköerna.

Kyrkan verkar i ett Finland där lottlösheten och fattigdomen ökar, där de som har det väl ställt inte känner de fattigas vardag.

De socioekonomiska hälsoskillnaderna i Finland är stora oavsett med vilka indikatorer man mäter socioekonomisk ställning och hälsa. OECD har anmärkt om de ökade hälsoskillnaderna i Finland. Hälsoskillnaderna mellan inkomstgrupperna beror inte bara på utbildning och yrkesställning utan en del härrör från familjesituationen i barndomen och ungdomen. Hälsovårdssystemets strukturer skapar ojämlikhet eftersom höginkomsttagare kan anlita fler tjänster än låginkomsttagare. Hälsoskillnaderna återspeglar inte bara den socioekonomiska situationen, utan också den regionala ojämlikheten.

Allra mest oroväckande är att skillnaderna mellan finländarnas erfarenhetsvärldar ökar: de som har det väl ställt vet inte hur låginkomstfamiljerna är tvungna att leva. Vi har i snabb takt rört oss från den delade upplevelsen av välfärdsstaten mot ett nyliberalt samhälle där var och en anses vara sin egen lyckas smed. Många välbärgade betraktar sin framgång som egen förtjänst och erkänner inte de strukturella och sociala faktorer som möjliggjort deras välfärd. Det här återspeglas i ett hårdare attitydklimat mot dem som hamnat i svårigheter. Livssituationen för en fattig, sjuk eller arbetslös person betraktas som ett resultat av personens egna val. För att få till stånd en ändring föreslås lösningar som förpliktar individen och man inser till exempel inte konsekvenserna av grundtrygghetsnivån och ansökningsförfarandena, tillgången till hälsojourer och sysselsättningsläget.

Även den nationalism som omfattar en fientlig syn på invandrare kan ses som en konsekvens av att skillnaderna mellan livssituationerna ökat. Den extrema nationalismen hämtar kraft ur bitterheten hos den fattiga delen av befolkningen men också ur oförmågan att identifiera sig med misären bland människor i en annan livssituation.

Som ett missiologiskt svar på den sociala ojämlikheten och skillnaderna mellan erfarenhetsvärldarna bör kyrkan profetiskt lyfta fram uttrycken för orättvisan och kränkningarna av människovärdet i det finländska samhället. Kyrkan får inte tiga när det finns människor som saknar förutsättningar att leva ett drägligt liv.

Via sin diakoni har kyrkan en unik insikt i differentierings- och marginaliseringsprocesserna i det finländska samhället. Därför framhävs kyrkans betydelse som samhällelig opinionsbildare i den rådande situationen. Särskilt viktigt är att påverka attityder och sprida information så att i synnerhet de mer välbärgade bättre förstår de sämre lottades livssituationer, livets bräcklighet och det gemensamma ansvarets etos.

Det är viktigt att notera att undersökningar visat att majoriteten av finländarna ser det som kyrkans uppgift att försvara de utsatta. Därför har den dimensionen stor betydelse för hur meningsfull finländarna upplever kyrkan i det finländska samhället. Det ligger i kristendomens kärna att ta hand om de utsatta och föra deras talan, vilket dock fördunklats för många.

Kyrkan lindrar konsekvenserna av fattigdom genom att erbjuda mat och skydd. Utöver det bör kyrkan försvara varje människas värde som Guds avbild (1 Mos. 1:27) och i enlighet med sin diakonala syn ingripa i samhällets orättvisa strukturer och kutymor som bidrar till ojämlikhet. Den aktiva rollen får stöd av befrielse-teologin och den ekumeniska missionsteologin.

Till det profetiska ansvaret hör också miljöfrågor. Klimatförändringen, utrotningen av arter, skövlingen av regnskog och andra hot mot biodiversiteten anknyter också till innebörden i att vara kristen i dagens värld.

En av den lutherska teologins viktiga insikter är att begreppsligt separera tro och etik från varandra. En sådan särskiljning kan dock bli problematisk ur missionens perspektiv om den används som en motivering för att avgränsa kyrkans uppgift till endast det som upplevs som andligt, såsom gudstjänster, kyrkliga förrättningar och den verbala evangelisationen. Regementslärans tolkningar bör som en del av processen bedömas i skenet av dagens lutherdom. Historiskt sett utgjorde den lutherska regementsläran en ideologisk hörnsten i byggandet av det finländska välfärdssamhället, och till den del den betonar samhällets ansvar för de allra fattigaste har den kvar sitt positiva värde:

”Kyrkan i Finland har anor som sträcker sig över århundradena av att hjälpa utsatta. Enligt den lutherska regementsläran är människornas hjälpbehov ’här och nu’, något som kan lösas med praktiska metoder. Således ska kyrkan handla aktivt i samhället för att svara på människornas behov, men huvudansvaret för att trygga samhällets välfärd och rättvisa ligger hos staten. Enligt den lutherska synen kan ett rättvist samhälle inte byggas endast på välgörenhet, utan ska skötas via offentligt stödda välfärdstjänster. Den lutherska kyrkan har i enlighet med denna princip i sina uttalanden och ställningstaganden stött välfärdsstaten och kritiserat nedskärningar i den.” (Luthersk delaktighet: Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2012–2015: En undersökning om kyrkan och finländarna. Kyrkans forskningscentrals publikationer 126, 2017, s. 258-259).

Luthers regementslära har dock även lett till tolkningar enligt vilka kyrkan bör hålla sig till andliga frågor och inte befatta sig med samhällliga frågor. Det här är inte förenligt med den ursprungliga intentionen i regementsläran. I Luthers skrifter och de lutherska bekännelseskriterierna krävs att de världsliga härskarna främjar rättvisa och att minimikraven i principen om kärlek till nästan realiseras i samhället. I förklaringen till det sjunde budet i Luthers Stora katekes kritiserar i starka ordalag

sådan strävan efter ekonomisk vinning som sker på en medmänniskas bekostnad, och den världsliga makten åläggs att stävja den handel som utarmar de fattiga:

”Oss åligger det blott att säga dem det och bestraffa dem med Guds ord. Men att stävja ett sådant uppenbart självsvåld, det tillkommer furstarna och överheten, som borde hava ögon och mod att föreskriva och vidmakthålla ordning i allt slags handel och köp, på det de fattiga icke må betungas och lida betryck, ej heller de själva (överheten) belasta sig med andras synder.” (LK, I, 249)

Trots att bekännelseskriterierna uppkom i en annorlunda historisk situation och man förgäves får leta i dem efter den nutida befrielsesteologin, har man missförstått den lutherska reformationen om man hänvisar till den då man kräver att kyrkan ska tåga om orättvisor i samhället. Luther var medveten om att den världsliga överheten kan glömma sin uppgift, varvid det är kyrkans och de kristnas plikt att förkunna lagen för överheten. Luther förefaller till och med ha varit redo att acceptera passivt motstånd.

Kyrkans profetiska ansvar är ett centralt tema i dagens ekumeniska rörelse där även Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland är med. *Tillsammans för livet* (108) klär missionens profetiska dimension i ord:

”Vi hävdar att Guds ekonomi bygger på värderingar av kärlek och rättvisa för alla och att en förvandlande mission står emot avgudadyrkan av den fria marknadsekonomin. Den ekonomiska globaliseringen har effektivt ersatt livets Gud med mammon, den fria marknadskapitalismens gud som menar sig ha makten att rädda världen genom en ackumulering av otillbörlig rikedom och välstånd. I detta sammanhang måste mission vara en motkultur och erbjuda alternativ till dessa avgudadyrkande visioner, eftersom missionen tillhör livets, rättvisans och fredens Gud och inte denna falska gud som orsakar elände och lidande för människor och natur. Mission är alltså att fördöma ekonomisk girighet och att delta i och utöva den gudomliga ekonomin som innebär kärlek, delande och rättvisa.”

Påven Franciscus kritiserade ännu tydligare penningdyrkan i sin apostoliska uppmaning *Evangelii Gaudium* (55):

”En orsak till denna situation ligger i vårt förhållande till pengar, eftersom vi personligen och socialt med sådant lugn accepterar dess dominans. Dagens finanskris kan få oss att bortse från det faktum att den haft sin upprinnelse i en djup mänsklig kris, nämligen förnekandet av den mänskliga personens unika och privilegierade ställning! Vi har skapat nya avgudar. Dyrkan av den gamla guldkalven (jfr 2 Mos 32:1-35) har kommit tillbaka

i en ny och hänsynslös förklädnad under en för människor ändamålslös och opersonlig ekonomisk diktatur. Den globala kris som påverkar finanser och ekonomi blottlägger obalanser mellan dem och i synnerhet en brist på verklig mänsklig omtanke; människan reduceras till ett enda av sina behov, nämligen konsumtionen.”

Även evangelikalerna lyfter fram de profetiska dimensionerna i missionen. Som en fortsättning på Lausannedeklarationen och Manilamanifestet antogs år 2010 *Kapstadsöverenskommelsen*, där bland annat följande konstateras (I, 7 ”Vi älskar Guds värld”):

”Denna kärlek till Guds skapelse kräver att vi bekänner vår delaktighet i förstörelsen, slöseriet och föroreningen av jordens resurser och vår osynliga medverkan i konsumismens giftiga avguder. Vi överlåter oss i stället till ett angeläget, profetiskt ekologiskt ansvarstagande. Vi stöder kristna vars särskilda missionskallelse är att kämpa och agera för miljön, likaså kristna som åtagit sig uppdraget att tillgodose människors väl och behov genom ansvarsfull utövning av äganderätt och förvaltarskap. Bibeln kungör Guds frälsningssyfte för själva skapelsen.”

Det pluralistiska mediesamhället utmanar kyrkans arbetsätt

Såsom ovan anförts är den ökade religiösa och kulturella mångfalden en central förändring som präglar omvärlden för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Därför krävs det att kyrkans anställda behärskar nya slags färdigheter som ingår i missiologisk kompetens och som behövs när religioner möts. Det här betonas också i kyrkans senaste fyraårsberättelse:

”Det är uppenbart att behovet av religionsdialog och religionsteologi ökar när det gäller såväl hela kyrkan som lokala församlingar. Kyrkan stöter också allt oftare på övertygad religionslöshet och bör söka en diskussionskontakt även med de religionslösa.

Kyrkan utför i allt större utsträckning sin missionsuppgift i en miljö där den kristna trons illustrationer, språk och praxis inte längre självklart är bekanta. Den kristna traditionen har blivit främmande för i synnerhet de yngre åldersgrupperna. Den kristna tron ska tolkas i en tid som präglas av bland annat snabba förändringar, möten mellan kulturer och mångfald inom livsåskådningen.

Det är således fråga om förändringar som skett på en bred front och som högst uppenbart kommer att fortsätta. Dessa förändringar innebär otvivelaktigt en utmaning för verksamhetskulturen i kyrkans

missionsuppgift. Den kontextuella missionsuppgiften kommer att bli allt viktigare. Bland annat gästfrihet vid möte med olika kulturer och människor har en nära anknytning till denna uppgift. I och med internationaliseringen kommer kyrkan även i allt högre grad att komma i beröring med de globala strömningarna inom kristendomen.” (*Luthersk delaktighet: Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2012–2015: En undersökning om kyrkan och finländarna*. Kyrkans forskningscentrals publikationer 126, 2017, s. 46–47).

Kyrkans medlemmar måste i högre grad än tidigare motivera för sig själva och för andra varför de är kristna och hur kristendomen syns i deras liv. Därför ska kyrkan förse sina medlemmar med verktyg som ger dem möjlighet att föra en sådan diskussion.

I det pluralistiska samhället måste kyrkans medlemmar om och om igen motivera varför de vill vara kristna.

En kyrka som under sin historia främst verkat på den lutherska enhetskulturens villkor ställs inför en ny situation särskilt till följd av pluralismen i åskådningar och kulturer. Man har nämligen ur religionssociologisk synvinkel framfört att pluralismen inom åskådningsfältet utmanar religionssamfundens tänkesätt mer djupgående än kanske någon annan faktor.¹² Pluralism är en social situation där människor med olika etnisk bakgrund, världsåskådning och moral lever fredligt tillsammans och växelverkar med varandra på många sätt. Det är värt att notera att socialt differentierad mångfald inte i sig utgör pluralism, som förutsätter växelverkan över olika slags gränser. I bakgrunden ligger moderniseringen som genererat många åskådningskrafter som främjar pluralism. Till dessa hör urbanisering, migration, massturism, höjd utbildningsnivå och masskommunikation.

Pluralismen i sig försvagar inte religionens verkningar, men den påverkar säkerheten i de religiösa sanningspåståendena då den öppnar portar för många olika val. De religiösa traditionerna bör därför när det gäller pluralismen finna en väg som går mellan fundamentalism och relativism: fundamentalismen försöker återställa den förlorade säkerheten och enhetligheten i läran genom att bilda ett ghetto i förhållande till det omgivande samhället, medan relativismen påstår att ingen sanning existerar.

Förändringen kan också tolkas som ett kairosögonblick. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har fortfarande tillgång till avsevärda resurser och dessutom visar olika undersökningar att människor har en synnerligen positiv attityd till kyrkan. Nyckelfrågan blir huruvida kyrkans anställda och den kyrkliga verksamhetskulturen lyckas förnya sig på det sätt som omvärlden kräver. På det teologiska resonemangets

12 Se Peter L. Berger: *The Many Altars of Modernity: Toward a Paradigm for Religion in a Pluralist Age*, 2014.

nivå bör man föra en frimodig dialog med tidens strömningar och inte invägga sig i att tro att de sätt att tala och agera i kyrkan som betraktats som självklara verkligen är det ur ett bredare perspektiv.

En följd av de samhälleliga förändringarna är att det inte längre lönar sig för kyrkan att primärt fokusera på samlande verksamhet. Fokus måste allt mer läggas på synlighet i medierna och gemenskapsbaserat arbete – på att kyrkan möter människor där de finns. Då är det naturligt att man frågar sig vilken plats religionen eller religionssamfundet har i det offentliga rummet, framför allt ur en juridisk synvinkel.

Kyrkan bör motivera sin medverkan och också anpassa sitt sätt att vara så att det får rum bland de andra åskådningarna – dock tydligt som ett religiöst samfund. Ett konkret exempel är att församlingens anställda ska kunna tala i situationer där inte alla är kristna: då ska underströmmen vara den kristna identiteten, men sättet att tala ska ur gemenskapens synvinkel vara inkluderande och harmoniserande.

Även om människor i dag är mindre bundna till institutioner och individualismen har ökat, framträder viljan att påverka samhället på nya sätt. Därför upplevs kyrkans hjälparbete som viktigt. Det är viktigt att notera att försvarandet av mänskliga rättigheter och jämlikhet har blivit ett direkt kriterium för hur den yngre generationen bedömer institutioner.

Kyrkan kan i egenskap av stark samhällsaktör vara med och bygga gemenskaper tillsammans med andra. Kyrkans arbete i olika gemenskaper kräver både beredskap att lämna bekvämlighetszonen och tolerera besvikelser och förmåga att bygga nytt. Man ska gå ut till människorna och lyssna till deras önskemål. Det här kan även kräva omstruktureringar i församlingen så att det blir möjligt att utföra arbetet i olika gemenskaper. Det gemenskapsorienterade arbetet överskrider de traditionella arbetsområdesgränserna och kräver därför att cheferna har en vision och ett möjliggörande grepp.

Inom kyrkan har man vant sig vid att reflektera utifrån lokalförsamlingsperspektiv, och även de kyrkliga författningarna återspeglar tydligt parokialprincipen. Faktum är dock att inte många av kyrkans medlemmar, i synnerhet i storstäderna, känner till sin egen hemförsamling eller dess anställda. Många upplever att de är medlemmar i hela kyrkan, snarare än i församlingen: människor hör till *kyrkan* eller lämnar *kyrkan*.

I förhållande till det ovanstående förefaller det kontroversiellt att det samtidigt har betydelse för engagemanget i kyrkan om personen känner andra som går i kyrkan eller anställda i församlingen. I det här avseendet kunde tillräckligt små samfund som känns tillräckligt nära stödja kyrkotillhörigheten.

Att man fjärmās från den lokala församlingen och att den traditionella ”samlingskulturen” försvagas innebär också att kyrkan i högre grad via medierna upplevs som en enda helhet. Därför måste man fästa tillräckligt stor vikt vid mediernas betydelse. Även mediernas förändring och den intensifierade informationsförmedling som följt med internet och de sociala medierna lyfts då upp i centrum. Kyrkan är inte ensam om det här, utan förändringen gäller på samma sätt även andra traditionella institutioner som till exempel Yle och olika mediehus, i synnerhet inom de tryckta medierna.

När man missiologiskt fastställer hur och var kyrkan ska kommunicera evangeliet är det nödvändigt att studera de centrala dragen i medieomvältningen:

- 1) Informationen sprids mycket snabbt, även felaktig information och för institutionernas del även negativa nyheter som eventuellt leder till anseendekriser. Då det för tidigare generationer var ett problem att skaffa information måste man nu gallra ut det mest väsentliga och intressanta i informationsflödet – och det har man inte ens möjlighet till om informationen inte presenteras på ett lockande sätt. Traditionell information och rapportering fungerar inte längre, utan man måste väcka uppmärksamhet och förtjäna den om och om igen. Därför kan kyrkan inte anta att olika kyrkliga evenemang eller inlägg automatiskt rapporteras i medierna på samma sätt som tidigare.
- 2) Medierna inte bara förmedlar verkligheten, vilket man kunde tro utifrån ordets etymologi (lat. medium = center, i mitten, mitt), utan bygger allt oftare också upp den. Människor möter vanligen innehållet i sina erfarenhetsvärldar sådant det förmedlas via medierna. Det här gäller också kyrkan, vilket konstateras i fyraårsrapporten:

”Människor möter kyrkan allt oftare via medierna, och för allt fler är medierna det enda forumet där de möter kyrkan. Kyrkan syns i olika medier särskilt genom dess förgrundsgestalter, som i sin tur har en stor inverkan på finländarnas uppfattningar om kyrkan. Både de viktigaste kriserna som drabbat kyrkan och kyrkans höjda profil som samhällelig opinionsbildare har fått såväl sin början som sitt ökande genomslag i medierna. Mediemiljöns utveckling har också stor inverkan på kyrkans verksamhet. I praktiken skapar mediefältets utveckling det ramverk inom vilket också kyrkan verkar.” (En kyrka med ökade olikheter, s. 54)

- 3) De nya mediernas interaktivitet innebär att den passiva mediekonsumenten har förvandlats till en aktiv deltagare och också innehållsproducent. Det är i dag så enkelt att producera mediematerial och den utrustning som

behövs är så förmånlig att vem som helst även med små resurser kan ge sitt bidrag till medieströmmen. Det här innebär nya möjligheter till kristen vittnesbörd, men nackdelen är samtidigt att religiöst omogna och teologiskt vacklande synpunkter sprids snabbt.

- 4) Generationsskillnaderna är anmärkningsvärt stora inom mediefältet, bland annat till följd av den hisnande tekniska utvecklingen. De yngre åldersklassernas sätt att använda medier avviker från de äldre åldersklassernas mediekultur. I ungdomskulturen står youtubarna högt i kurs och de mest populära är inflytelserika kändisar för de unga men ofta helt okända för äldre. Med youtubare avses en person som producerar personligt innehåll framför allt för videotjänsten YouTube, som blivit en mycket inflytelserik global plattform för informationsförmedling. YouTube är ett enkelt publikationsforum men samtidigt ett mycket krävande verktyg, eftersom man för att få synlighet måste sticka ut ur mängden och tittarna måste dela videon i sina nätverk. Antalet visningar, som rapporteras intill videorna, är en viktig faktor eftersom en stor mängd visningar ofta ger både synlighet och trovärdighet. De traditionella trovärdighetskriterierna gäller inte i de nya medierna och det finns ingen egentlig kvalitetskontroll.

Slutsatsen av medieförändringarna är att i princip vem som helst som är tillräckligt synlig och trovärdig kan få inflytande även när det gäller åsikter om åskådningar. Kyrkan ska på många sätt vara närvarande på de forum där världsåskådningar diskuteras. Problemet kan dock vara att en institutionsbaserad och på tjänsteställning grundad kommunikation känns främmande på de forum där den verkliga opinionsbildningen pågår. Synlighet är en nyckelfaktor och betydelsen av till exempel sökmotoroptimering ska inte underskattas.

Kyrkan ska vara med på de forum där världsåskådningar diskuteras.

Kyrkans inflytande och synlighet realiserar i allt högre grad via medierna, om de realiserar överhuvudtaget. Den kyrkliga kommunikationen ska inte bara informera utan genomsyras av växelverkan där kyrkans mission är närvarande. Det här kräver mediekompetens och i viss mån också ett ”marknadsorienterat” grepp så att man kan kommunicera på ett intresseväckande sätt. De biskopar, kyrkligt anställda och aktiva kristna som framträder i medierna målar upp en bild av kyrkans verksamhet för de unga medlemmarna och för dem som inte hör till kyrkan.

Kyrkans kommunikation är andligt arbete. I medieverkligheten bör man utgå från att det kyrkliga språket och den traditionella trosformuleringen ofta är främmande för människor i vår tid. Ingen kan ändå komma undan frågan om förgänglighet och om livets och den personliga kapacitetens begränsningar eller de etiska frågorna. Inför de stora livsfrågorna ligger kyrkans budskap ständigt i tiden.

SLUTSATSER: UTVECKLA DEN MISSIOLOGISKA KOMPETENSEN

Den här rapporten har granskat kyrkans mission och begreppet missiologi. De perspektiv som då framkommit har tillämpats på Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och dess ställning i en föränderlig omvärld. Därmed bidrar rapporten med ett svar på ombudsinitiativ 2/2016 till kyrkomötet, *Missionskunskap som förutsättning för utexaminering till tjänst i kyrkan*.

De centrala förändringsfaktorerna konstaterades vara:

- sekulariseringen med minskat antal medlemmar i kyrkan samt sinande deltagaraktivitet som följd
- medicomvälvningen
- ojämlikheten i samhället och de därav uppkomna skillnaderna mellan erfarenhetsvärldar
- den kulturella pluralismen
- utvecklingen mot multireligiositet.

För att Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland ska kunna fullgöra sin uppgift, att förkunna evangelium om Jesus Kristus, bör dess arbetssätt ta form i växelverkan mellan mission och kontext. Det centrala är då att uppnå följande mål:

- Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland betraktar sin verksamhet som en del av Guds mission (*Missio Dei*) och fullföljer sin uppgift med Bibeln och den ekumeniska teologin som rättesnören.
- Inom kyrkan råder en positiv attityd och entusiasm för att fullfölja kyrkans mission.
- De kyrkliga medarbetarnas och även församlingsmedlemmarnas missiologiska kunskaper och färdigheter är tillräckliga och tidsenliga.

Den missiologiska kompetens som de kyrkligt anställda behöver består på basis av rapporten av följande:

- 1) Trohet gentemot kyrkans andliga grund och förståelse för kyrkans grundläggande uppdrag
- 2) Vilja att främja kristen tro utlevd i vardagen (rättvisa, fred, skapelsen integritet)

- 3) Förmåga att fungera i olika gemenskaper och stärka delaktigheten (gemenskapsorienterat arbetsgrepp, förmåga att möta människor, församlingens anställda som stödpersoner och möjliggörare)
- 4) Förmåga till missionsinriktad kommunikation (lyhördhet och respekt för personer med annan tro, kristet vittnesbörd i en anda av kärlek till nästan)
- 5) Teologiska och praktiska färdigheter att möta religioner och kulturer (religionsteologi och medvetenhet om pluralismen i trosyttringarna)

KYRKOSTYRELSEN †

ISBN 978-951-789-604-7 (hft.)

ISBN 978-951-789-605-4 (PDF)

EV.LUTH. †
KYRKAN
I FINLAND